

Wajdowicz, Roman

"Du sémaphore au satellite", Genève 1965 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 13/1, 157-158

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wił — dość ogólnikowo — zarys historii hutnictwa żelaznego w Czarnym Kraju przed 1700 r. (rozdz. 2), by następnie opisać *Stulecie rozwoju* (XVIII w.) i wynalazki Darby'ego, J. Wilkinsona, Newcomena i Watta (rozdz. 3), a dalej *Okres ekspansji* w latach 1800—1825: przeciętna produkcja tygodniowa wielkiego pieca wzrosła z 30 t w 1796 r. do 42 t w 1825 r. (rozdz. 4).

Niemniej ciekawy jest następny rozdział, poświęcony nowym zakładom i metodom produkcji w latach 1825—1850; przeciętna tygodniowa produkcja wielkiego pieca dochodziła wówczas już do 100 t, a zdarzały się jednostki produkujące 380 t. Postępowała też koncentracja przemysłu: lord Ward był właścicielem 22 pieców, których roczna produkcja wynosiła 468 tys. t. Autor omawia tu m.in. postęp w technice grzania dmuchu do wielkiego pieca oraz udoskonalania procesu pudlarskiego. W 1839 r. w Czarnym Kraju było 126 wielkich pieców, z tego 106 czynnych (przy 21 z nich stosowano gorący dmuch).

Opis dalszego rozwoju zawiera rozdz. 6 (stożek Parry'ego, nagrzewnice Cowpera, młot Nasmytha); Czarny Kraj staje się w tym czasie największym na świecie ośrodkiem hutnictwa żelaznego.

Ale oto zaczyna się upadek hutnictwa (lata 1860—1900); chociaż nadal buduje się wielkie piece, jednak postęp techniczny został zahamowany: właściwości koksu nie pozwalały na zwiększenie wymiarów tych pieców. Wynalazek procesu konwertorowego Bessemera nie miał wpływu na utrzymanie dotychczasowego poziomu produkcji hutniczej i w 1872 r. liczba pieców pudlarskich w Czarnym Kraju osiągnęła maksimum (2155 pieców).

Produkcja hutnicza zmniejszała się dalej w XX w. (rozdz. 8): w 1959 r. były czynne tylko dwa wielkie piece. Autor podał w tym rozdziale szczegółowy opis procesu pudlarskiego, który dotrwał w Czarnym Kraju do 1951 r.

W ostatnim rozdziale (*Epilog*) Gale omówił aktualny stan hutnictwa żelaznego w Czarnym Kraju; pozostał już tylko jeden wielki piec, a zakłady przetwórcze korzystały z surowki sprowadzanej spoza tego regionu.

Dużą część książki zajmuje 15 załączników: zestawienie liczby istniejących i czynnych wielkich pieców w Czarnym Kraju w latach 1790—1950; opis wielkiego pieca i walców, pochodzący z 1837 r.; opis pieców pudlarskich i grzewczych (według Percy'ego, 1864 r.); opis narzędzi używanych przy procesie pudlarskim itd. Niezwykle cenny jest obszerny słownik wyrażeń technicznych, związanych z dawnym hutnictwem żelaznym Czarnego Kraju. Zamyka książkę skorowidz.

Układ treści książki jest zasadniczo prawidłowy, jednakże zbyt obszernie zredagowane zostały załączniki, których objętość jest niewiele mniejsza od właściwego tekstu. Wiele z nich można było do tego tekstu włączyć. Niestety autor wyłączył z tekstu ryciny, przesuwał je do załączników; znacznie dogodniejsze dla czytelnika byłoby umieszczenie tych rycin we właściwym opracowaniu.

Książka Gale'a ma dużą wartość dla historyków techniki hutnictwa żelaznego — w tym również i polskich — dlatego, że zawiera szczegółowe opisy i dane dotyczące niektórych nie stosowanych od dawna procesów technologicznych (np. procesu pudlarskiego) oraz wiadomości o wielu podstawowych dla rozwoju tego hutnictwa wynalazkach. Warto się z pracą tą zaznajomić, nie zrażając się tytułem, ograniczającym temat tylko do pewnej części Wielkiej Brytanii.

Jerzy Piaskowski

Du sémaphore au satellite. Union Internationale des Télécommunications, Genève 1965, ss. 343, ilustr. 365.

Księga pamiątkowa z okazji stulecia Międzynarodowej Unii Telekomunikacyjnej (UIT), założonej w 1865 r., wydana została bardzo starannie, w ozdobnej szacie

graficznej i z doskonale technicznie wykonanym materiałem ilustracyjnym. Tekst książki, pióra dra Anthony'ego R. Michaelisa z Londynu¹, podzielony jest na cztery części: *Telegrafia i telefonia (1793—1932)*, *Radio (1888—1947)*, *UIT po stu latach istnienia (1947—1965)*, *Wnioski*.

W części pierwszej opisani są prekursorzy telekomunikacji i pionierzy telegrafii; początki współpracy międzynarodowej i założenie w 1865 r. w Paryżu Unii Telegraficznej; opracowanie pierwszych taryf i kodów; początki telefonii i pierwsze przepisy międzynarodowe w tej dziedzinie.

Część druga rozpoczyna się od przypomnienia wynalazców telegrafii bez drutu oraz pierwszych prób łączności radiowej przez kanał La Manche i Atlantyk. Dalsze rozdziały poświęcone są dziejom działalności UIT (mającej od lat siedzibę w Genewie) i jej najważniejszym osiągnięciom w postaci konwencji, uchwalonych na konferencjach międzynarodowych, począwszy od berlińskiej w 1903 r. aż do ostatniej w 1947 r. w Atlantic City. Bardzo interesujący jest rozdział *Wojny — okresy kryzysu telekomunikacji*, omawiający na podstawie przykładów z ostatnich stu lat ujemne skutki wojen dla przebiegu współpracy międzynarodowej, a jednocześnie ich rolę stymulatora rozwoju techniki telekomunikacyjnej.

Część trzecia książki poświęcona jest m.in. organizacji i działalności UIT oraz podległych jej międzynarodowych komitetów doradczych w ciągu ostatnich kilkunastu lat. Oddzielne rozdziały omawiają znaczenie telekomunikacji w skali państwowej, jej zastosowanie w przemyśle i życiu prywatnym oraz telekomunikację kosmiczną. Ostatnia część publikacji zawiera rozważania na temat kierunków dalszego rozwoju działalności UIT, wzrostu społecznego znaczenia telekomunikacji i jej przyszłości.

Ogrom materiału i charakter publikacji wpłynęły niewątpliwie na niezmiernie zwięzłe i skondensowane opracowanie jej treści. Niemniej jednak książka ta, nawet mimo popularnej formy ujęcia, stanowi poważną pozycję źródłową dla zainteresowanych historią techniki. Chyba najbardziej interesująca z tego punktu widzenia jest bogata strona ilustracyjna księgi. Zebrane z wielkim nakładem pracy i starannością rysunki i fotografie urzędów, fotokopie akt, dokumentów i opisów patentowych, wydobyte z archiwów UIT lub wielkich koncernów telekomunikacyjnych czy uzyskane od zarządów poczt, muzeów techniki i urzędów patentowych różnych krajów (m.in. i Polski), stanowią wprost bezcenny materiał pomocniczy dla historyka techniki. Przyczynia się do tego nie tylko obfitość i usystematyzowanie zebranego zestawu zdjęciowego, ale unikalność niektórych ilustracji historycznych, chyba po raz pierwszy tu opublikowanych.

W sumie — aczkolwiek mogą budzić pewne zastrzeżenia przejawiające się czasem tendencje do przesadnego uwypuklenia osiągnięć krajów zachodnich — jest to pożyteczna i wartościowa pozycja wydawnicza.

Roman Wajdowicz

Bohdan Baranowski, Tadeusz Dziekoński, Julian Bartyś, *Źródła ikonograficzne do historii rolnictwa polskiego*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław—Warszawa—Kraków 1965, ss. 178, ilustr. 131.

Książka zawiera trzy rozprawy. Są to: Bohdan Baranowski, *Z dziejów sprzężaju w Polsce* (ss. 5—55, ilustr. 45); Tadeusz Dziekoński, *Ludowe narzędzia orki na ziemiach polskich w XIX wieku* (ss. 57—104, ilustr. 52); Julian Bartyś, *Pierwsze maszyny rolnicze w Polsce (II połowa XVIII wieku do 1864 roku)* (ss. 105—178, ilustr. 34).

¹ Nazwisko autora tekstu podane zostało jedynie w przedmowie książki.